

Beerntien Beernts En De Dood Op Zolder

G.C.J.M. Hollanders

In de onlangs door Gerrit Buter ten behoeve van het documentatiecentrum geschonken kopieën van op Putten betrekking hebbende stukken uit het archief van het Hof van Gelre en Zutphen, troffen wij een dossier aan betreffende het gerechtelijk onderzoek naar het overlijden van Beerntien Beernts.

Wat was er gebeurd? Op 16 september 1687 wordt aan de schout van Putten, Huijbert Huijberts, gemeld dat het lichaam van Beerntien Beernts dood op haar zolder was gevonden. Huijberts en de gerichtlieden Claes Killen van Diermen en Hendrick Evertsen Brouwer spoeden zich in persoon naar het huis van Beerntien en vinden daar haar lichaam, nog in de positie waarin het is aangetroffen: *‘se sat op een houten soldertjen boven de kamer op haer knijen, hebbende een koe touw onder haer keel off kin dat boven aen het affschotsel van de solder door de plancken was vastgemaect, daer haer schorteldoeck noch was tusschen gesteecken, sonder nochtans dat het touw achter rontom haer hals toe off vast was, maer alleen, als voorseijt, met haer keel off kin doot in dat touw was hangende’.*

Huijberts begint allereerst aan een onderzoek door de naaste burenen, Claes Killen van Diermen (kerkmeester), Casijn Killen van Diermen en Melis Aertssen (beiden diaken) alsmede Gerrit Hendricksen Cuijper, als getuigen te horen. Deze verklaren dat zij de overledene goed gekend hebben. Beerntien was weduwe van Jan Jansen op't Solt zaliger (ook kerkmeester) en heeft zich bij haar leven altijd eerlijk en vroom gedragen. Zij had zeven kinderen, waarvan er nog vier heel jong waren. Ze was klaarblijkelijk, wellicht na het overlijden van haar man, nogal in de war (*‘ende dat se nu eenigen geruijmen tijt seer crancksinnig en bedroefft van geest en talmachtig is geweest’*). Daarom, zo verklaren de naburen, waren ze al enige tijd bevreesd dat haar een ongelijk zou overkomen. Beide Van Diermens verklaren bovendien

dat zij dominee Verstegen, predikant te Putten, hebben horen zeggen dat Jan Janssen, toen hij nog in leven was, hem heeft gevraagd om zijn vrouw Beerntien aan te spreken omdat zij zeer zwaarmoedig was. De dominee heeft dat ook gedaan, aldus de getuigen.

De schout schrijft vervolgens direct een verklaring voor de landdrost van Veluwe, Lucas Wilhelm van Essen, die onmiddellijk de goederen van Beerntien door de schout laat veiligstellen (*'Ick hebbe mede geordonneert desselffs goederen van s'Heeren wegen in beslag te leggen en den scholtis belast nauw toesigt te nemen dat de selve niet mogen worden verbracht noch verdonkert'*) en het lichaam laat kisten. Hij bericht vervolgens op 17 september aan het Hof van Gelre en Zutphen wat er aan de hand is en wat hij heeft gedaan, met het verzoek om nadere instructies met betrekking tot het lichaam.

Ondertussen gaat op 20 september het gerechtelijk onderzoek door de schout verder. Dit begint met het onder ede vastleggen van de verklaringen van de Van Diermens. Vervolgens zou de dominee moeten worden gehoord, maar deze verblijft dan juist te Elburg. Daarom legt de koster, Augustinus van Nieuwendaell, voor deze een verklaring af, waarbij hij de woorden van de Van Diermens bevestigt omdat hij die op de dag van de dood van Beerntien ook zélf uit de mond van de dominee heeft gehoord. Daarna volgt de dienstmaagd van Beerntien, Gerretien Jacobs. Gerretien woont a zo'n 15 maanden bij Beerntien Beernts in huis. Zij is omtrent 26 jaar oud en verklaart dat de krankzinnigheid en zwaarmoedigheid van Beerntien vooral het laatste kwartaal erger was geworden. Zo'n veertien dagen geleden was haar mevrouw even weg en kwam de knecht van de heer van Schoonderbeek om geld. Toen ze haar vroeg waar ze geweest was en dat de knecht van Schoonderbeek was geweest had ze daarop geantwoord dat ze dat wel gehoord had. Gerretien verklaarde dat Beertien erg mistroostig was en toen tegen haar gezegd had: *'daer had ick stracks een touw in de hant, daer woude ick mijn*

me verhangen'. Gerretien heeft haar toen bestraffend toegesproken, zeggende dat zij zich om zulke woorden moest schamen en dat ze zichzelf en haar kinderen daarmee onteert. Beerntien heeft zich toen zwiwend afgewend en is voortdurend zuchtend door het huis gegaan. Verder verklaart Gerretien Jacobs dat zij op de morgen vóór Beerntien overleden is niet zuchtte en steunde en tegen haar gezegd had: *'Ick hadde te nacht in de will, ik woude opgestaen hebben en hebben wech gegaen'*. Omstreeks negen uur de volgende morgen miste zij haar mevrouw. Zij heeft toen Beernt Peters, ook kerkmeester (en kennelijk buurman), op de deel geroepen en gezegd dat ze haar mevrouw miste. Ze heeft hem gevraagd of hij niet wist waar ze was en dat ze bang was vanwege hetgeen ze veertien dagen geleden heeft gezegd. Beernt Peters heeft haar toen gezegd dat ze maar eens in de slaapkamer moest kijken of ze nog in bed lag. Ze is toen naar boven gegaan en het bed leeggegooid, maar daar was ze niet. Maar toen ze omkeek zag ze haar geknield op het zoldertje zitten. Daar schrok ze zó van dat ze schreeuwend is teruggegaan. Op het geschreeuw zijn Beernt Peters en zijn broer Cornelis naar boven gekomen. Gerretien verklaarde tot slot dat zij het lichaam zelf niet heeft aangeraakt en niet wist of anderen dat gedaan hadden.

Tenslotte leggen ook Beernt en Cornelis Peters een verklaring af. Beernts leeftijd is onleesbaar, maar die van Cornelis is 23 jaar. Beernt is ook kerkmeester. Zij verklaren dat zij op de zestiende september omstreeks negen uur in het huis van Beerntien zijn geweest en dat de meid hen gevraagd had waar haar mevrouw was. Verder bevestigen zij de verklaring van Gerretien Jacobs. Bovendien verklaart Beernt dat hij, terwijl de meid naar boven was gegaan om te kijken of haar mevrouw wellicht nog te bed lag, door het huis is gaan zoeken. Beiden verklaren dat zij op het geschreeuw van de meid naar boven zijn gegaan, eerst Beernt, gevolgd door Cornelis. Ze verklaren dat zij Beerntien op het zoldertje op haar knieën hebben zien zitten en dat zij in een touw hing. Zij weten niet of het touw om haar hals zat. Beernt verklaart verder dat hij met zijn hand aan mond en hand van

Beerntien heeft gevoeld of die nog warm waren en of ze nog in leven was, maar deze waren al koud. Verder hebben zij het lichaam niet aangeraakt, maar zij weten niet of anderen dat wél gedaan hebben. Na ondertekening zijn de verschillende verklaringen, alle afgenomen op 20 september, direct naar het Hof gezonden, dat een dag later, *'bij decreet van den 21 September 1687 verclaert dat het dode ligaem in stilte bij avonds sall worden begraven'*.

Kennelijk was de schout en mét hem het Hof tot de conclusie gekomen dat van een misdrijf geen sprake was en dat het hier om een duidelijk geval van zelfmoord ging.

+++